

Ганна КОРЖ

*Кандидат філософських наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди,
Харків, Україна
ganna.korzh12@hpu.edu.ua*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Катаклізми нашого часу загострюють одні протиріччя, непорозуміння людського буття і водночас породжують нові. Глобалізація загострила проблеми війни і миру, міжнародний тероризм змушує багатьох людей жити одним днем і не виключати жодної загрози (екологічної чи ядерної); кіберзлочинність, організаційно-масовою стає корупція, утопії дисфункціональності (влада без соціальної відповідальності; матеріальні речі, а не знання стають символом статусної позиції; культурні анахронізми) долають територіальні обмеження, поглиблюється прірва між духовно-моральним розвитком і прогресом технічним.

Захоплені російськими агресорами населені пункти, ракетні обстріли міст, вбивства на окупованих територіях – злочини, що вчиняються над безвинними людьми, вражають своєю жорстокістю. Війна стала каталізатором для героїзму і мужності, доброчесності багатьох українців, а також своєрідною перевіркою потенціалу різноманітних стилів життя та способів думання, якості праці, здатності до взаємодії груп та організацій.

Українська нація продемонструвала готовність боротьби за справедливість і на лінії фронту, і у повсякденному житті. Світ скріплюється моральними вчинками, непохитною рішучістю воїнів, рятувальників, лікарів, водіїв, інженерів, працівників комунальних служб, волонтерів – людей різного віку, напрямків діяльності. Оперативні дії представників різних сфер діяльності – культура, освіта, соціально-орієнтований бізнес – є важливими. Вітчизняний бізнес має не тільки витримати, але й стати більш швидким і результативнішим. Українці мають захистити довкілля, посилити енергетичну безпеку та незалежність.

Питання доброчесності і в європейському контексті, і в українському суспільстві знову перебуває в епіцентрі суспільної уваги [1], професійних і громадських дискусій [2]. Навряд можна чітко окреслити статус науки про доброчесність, чи взагалі така наука існує? Водночас усі сфери життя пов'язані з доброчесністю. Дійсно, одяг, їжа, притулок постраждалим від війн, від насильства не існують без участі людської праці, емпатії, вчинків милосердя.

Ефективна економіка, довіра до партнерів передбачає чесність у відносинах, етику бізнесу (від духу закону до духу довіри). Труднощі з трансформацією вибору, слабкості в економічній структурі, зменшення збуту продукції посилюють необхідність спілкуватися й співпрацювати, покращувати якості товарів і послуг, шукати фінансування, шукати нові промислові технології, відповідно до напрямів діяльності створювати нові форми організації праці. В повсякденному спілкуванні, освіті з огляду на те, що багато дітей, родин змінили місце проживання, виникають нові досвіди спілкування з людьми інших культур, інших поглядів, пріоритетів, почуттів, сподівань тощо. Діти навчаються розрізняти добро і зло, «своє і чуже», «інше». Діти можуть навчатися у однолітків інших культур. Українські освітні технології працюватиме ефективніше, якщо доброчесність дітям будуть демонструвати і вчителі, і батьки, і освітній менеджмент, і органи державної влади.

Дехто скаржиться на війну, світове безладдя, потребу адаптації. Можна витратити сили на осудження, але чи не краще прикласти сили для вирішення ситуації. Були такі періоди в історії людства (наприклад, дванадцять тисяч років тому), коли люди відчували голод, страждання, нестачу, і саме тоді відбувалися технологічні прориви: винаходили методи обробітку родючих земель, перші товарні надлишки стали можливими завдяки аграрному прориву. Не варто, поза тим забувати, що накопичення надлишків сільськогосподарської продукції дванадцять тисяч років тому дало поштовх до розвитку технологій, правда, одночасно, вело до зосередження влади в руках тих, хто мав доступ до цих матеріальних ресурсів.

В постіндустріальному суспільстві, коли у багатьох сферах суспільного життя – соціальних відносинах і культурі, інформації, економіці – розмиваються кордони, освіта також переживає глибокі внутрішні трансформації. Звичайне життя людей протікає не в ізоляції, інформаційні перетворення відчутні не тільки в освіті та культурі, а й на побутовому рівні. В повсякденному житті людина віддає перевагу серіалам, сенсаційним новинам, звикає до злоби та звірства. Загалом, в освітній системі батьки та школа мають взаємодіяти. Адже, як і раніше, дехто намагається пристосовуватися до «старого»: психічне чи фізичне насильства у сімейних стосунках; пасивність як страх перед незвіданим; нездатність говорити «ні» пригніченню і абсурду; словесні образи; насильство щодо дітей. Дійсно, у житті (і школі, і за її межами) діти можуть спостерігати жорстоку поведінку дорослих і однолітків. Звичайно, уроки доброчесності, суспільної доброчесності [3] є нагально важливими,

починаючи з раннього віку. Діти мають бути поінформовані, вміти реагувати на загрози, вміти розрізняти добро і зло, розв'язувати конфлікти, впевнено і розважливо приймати рішення. В освітніх та виховних практиках конче потрібно давати зрозуміти кожній дитині як важливо наслідувати та нести моральні цінності у людську культуру.

В ситуації війни країна-агресор вдається до масової державної фальсифікації. Російська пропаганда, використовуючи державний апарат, без жодної аргументації лицемірно звужує поле активності населення, що неминуче примножує і поглиблює ненависть у російському суспільстві. Знищення демократичного волевиявлення, окупаційний етноцид, мережа інституцій, медіа, освіта, що поставлені країною-агресором на службу фальсифікації, викривлення історії в російських шкільних підручниках, завдають ударів розвитку світової науки, культури, знищує неповторність кожної людини.

Минуле людства, як й окремих націй, народів позначено сторінками героїчними, але водночас стражданнями і жертвами. 300-річчя Іммануїла Канта, яке святкуємо в цьому році, змушує європейську громадськість, українців замислитися над питаннями освіти, моралі, світоглядної і правової культури. Філософ значну частину своєї праці і життя присвячує ідеї просвітництва, виходу людини від залежності чужих думок. Спадщина кривавих, злочинних режимів минулого століття змушує пильніше звернути увагу на трактат Канта «До вічного миру», який з'явився на світ в 1795 році, коли Європа переживала бурхливий час Французької революції кінця XVIII століття. Українці в реаліях війни, як колись вважав Кант, на практиці доводять думки Кьонігсбержця, що саме освіта, просвітництво надає людині здібність усвідомити свою свободу, яка виявляється спонтанно в моральних вчинках, внутрішньо спонукаючи індивіда вийти за межі усталеного, піднятися над собою. Безглузда і жорстока війна в нашій країні не припинила роботу державних, навчальних, наукових установ. Гуманітаріями та інженерами створюються нові технічні засоби для здобуття (чи поглиблення) освіти громадянами різного віку та професій. Цей приклад є ілюстрацією як на практиці, з використанням нових технологічних засобів виникають нові зв'язки, в дискусіях народжуються ідеї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добросесність і етика. Вступ і концептуальна основа, 2021, Організація Об'єднаних Націй. Відень. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_1_final_UKR.pdf

2. Етика, доброчесність та ефективність. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rzOyD9OYTkw&t=5432s>.
3. Суспільна доброчесність. Як і коли навчати її у початковій школі. URL: https://integrity.nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/ramkovij_posibnik.pdf

Галина РАДЧУК

*Доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології розвитку та консультування,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
radchuk@tnpu.edu.ua*

СУБ'ЄКТНА ПОЗИЦІЯ СТУДЕНТА ЯК ПОКАЗНИК ЦІННІСНО-СМИСЛОВОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ОСІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вища професійна освіта є тією сферою життєдіяльності людини, де відбувається її становлення, формуються механізми саморозвитку, що ведуть студента як суб'єкта учбово-професійної діяльності до духовного вдосконалення. Оскільки суб'єктність людини проявляється у її професійній діяльності та поведінці, то стосовно студента доцільно говорити про суб'єктну позицію як систему його домінуючих вибіркових ставлень, котрі визначають його майбутню професійну активність та активний характер професійно-особистісного розвитку у процесі професійної освіти. Суб'єктна позиція студента – це інтегративна характеристика особистості, що виражає систему його емоційно-ціннісних ставлень, визначає рефлексивно-особистісний спосіб активності студента в освітньому середовищі вищої школи. На нашу думку, вона є не лише умовою, але і показником суб'єктної включеності студента в учбово-професійну діяльність, певним емпіричним свідченням аксіогенезу майбутнього фахівця.

Згідно з О.Ф.Бондаренком, суб'єктність є якістю особистості, яка «відображає, позначає здатність її перетворити принцип свого особистісного буття на певну умову життєдіяльності, адекватну чи неадекватну, таку, що допомагає або, навпаки, перешкоджає розгортанню, опредметненню персоналізованого індивіда у світі внаслідок його смислогенезу» [1, с. 57]. Ми детально проаналізували виокремлені О.Ф.Бондаренком чотири сторони суб'єктності:

- суб'єктність як інтернальність;
- суб'єктність як продуктивність щодо своїх власних переживань;